

BESZÁMOLÓK

SZEMLÉK

REFERÁTUMOK

Oszlassuk el az elektronikus információval kapcsolatos tévhiteket

A World Wide Web olyan mocsárra emlékeztet, amelyben az óvatlan azonnal elmerül és elvész. Nincsenek szabványok vagy minőség-ellenőrzés. Nincs szerkesztői közbeavatkozás, nincs folyamatosság, nincs útmutatás. Nagyon sok minden megtalálható rajta, de nem ad tényyszerű, objektív információt. A legjobb, az igazán hasznos információkat továbbra is megfelelő szakemberek fogják összegyűjteni, megalkotni és szétsugározni – ezek mind olyan műveletek, amelyek pénzbe fognak kerülni mind a nonprofit szervezetek, mind a kereskedelmi kiadók, szolgáltatók számára. A Weben is pénzbe kerül a viszonylag kevés teljes szövegű, megbízható anyag.

A floridai törvényhozás egyik vezetője szerint az Állami Egyetem könyvtárának többé nem lesz szüksége gyarapítási keretre, mivel a Harvard egyetem digitalizálta teljes állományát, s ingyenesen hozzáférhetővé tette a World Wide Weben. Bárcsak igaz lenne! Ugyanis valószínűtlen, hogy a Harvard dollármilliárdokat költ arra, hogy meg egyezzen a szerzői jogok tulajdonosaival, elvégezze a digitalizálást, s megszerezze a szükséges sávszélességet ahhoz, hogy állományát az egész világ számára ingyenesen megnyissa. A józan ész azt diktálja, hogy ez sohasem fog megtörténni. A valóság az, hogy alapítványok dollármilliókat költenek szerény, kísérleti digitalizáló projektekre, amelyekben egyedi vagy a szerzői joggal nem védett anyagokkal foglalkoznak. A könyvtárak ehhez hasonlóan digitalizálják bizonyos állományrészeiket. Az ilyen projektek megkönnyítik a hozzáférést, de nem olyan mértékűek, hogy elektronikus könyvtárak létrehozásának tekinthessük őket. A kiadók pedig, amelyek „valódi” információt tesznek elektronikusan hozzáférhetővé, alaposan megfizettetik használatukat.

Elektronikus könyvek

A Gutenberg Projekt teljesen jogosulatlan anyagok százait dolgozza fel ingyenesen, amelyek minősége az önkéntes gépirókon múlik, s már az eredeti szövegek is bizonytalanok. Nem valószínű, hogy a megbízható szövegeket valóban hozzáférhetővé teszik elektronikusán, ingyenes formában. Legtöbb könyvünket sohasem fogják digitalizálni, s még az elektronikusán szedett művek nagy része sem lesz elektronikus termékként hozzáférhető az előre látható jövőben.

Elektronikus folyóiratok

Egy nagy egyetemi könyvtár igazgatója felfedezte, hogy amikor a könyvtárat a számítógépesek kezébe adták megőrzésre, ők egy héten belül le akartak mondani minden folyóiratot, amire az egyetem előfizetett, arra hivatkozva, hogy mindez elérhető elektronikusán, s így jobb, ha a pénzt berendezésekre és elektronikus hozzáférésre költik. De valóban minden elérhető elektronikus formában? A legfrissebb információk szerint a 100 000 legismertebb folyóirat közül mindössze 3000-hez lehet hozzáférni elektronikusán. Ezekhez sem teljes terjedelmükben, és gyakran korlátozott hozzáférés érvényesül.

Növekvő költségek

Várható-e, hogy egy napon az összes vagy legalább a legtöbb hasznos információ hozzáférhetővé válik elektronikusán? Igen, várható. Nagyon valószínű azonban, hogy ez növelni fogja a költségeket, nem pedig csökkenteni, ahogy ezt minden információ jelzi. A kiadás üzlet, s az is marad. Még a nonprofit szervezetek is a kiadványaikból származó többletbevételektől függnek, amelyekkel

egyéb, veszteséges tevékenységüket finanszírozhatják. Világossá kell tennünk ezeket a tényeket a nagyközönség, a felsőoktatási vezetők és a törvényhozók számára. Amikor azt a mindenhol hallgató sületlenséget hallják, hogy minden elérhető a Weben, s így nem lesz szükség könyvtárakra, nyissuk ki jobban a szánkat. Még akkor is, ha minden információ hozzáférhető lesz elektronikusan, szükség lesz könyvtárakra, s azok ugyanazokat a feladatokat fogják teljesíteni, mint ma, s még továbbiakat is.

A könyvtárak és könyvtárosok jövőjét az veszélyezteti, ha hagyjuk ezeket a tévhiteket terjedni. Ne felejtjük el, hogy az információ – akár nyomtatott, akár elektronikus formában – pénzbe fog kerülni, s a könyvtárak annak a folyamatnak a médiumai és

katalizátorai, amely az információkat a nagyközönség számára továbbítja. A jogi és az üzleti közönség dollármilliókat takarít meg azzal, hogy a szakkönyvtár ingyen bocsátja rendelkezésükre a drága forrásokat. A millió dollárba kerülő kutatási projekteket is a könyvtár támogatja térítés nélkül. A nemzetgazdaság, az ország intellektuális egészsége számára alapvetően fontos, hogy szerepét megfelelően megértsék és értékeljék.

/MILLER, W.: Let's straighten out the misconceptions about electronic information. = College & Research Libraries, 58. köt. 1. sz. 1997. p. 6–8./

(Murányi Péter)

Új adatbázisok az Internet-keresőszolgáltatoknál

Nem is olyan rég még alig létezett olyan keresőgép vagy tárgyszótár, amely az Internet-forrásokat leíró rekordok használható adatbázisával bírt volna. Az egyetemeken született, és mára magukat kereskedelmi cégekké kinövő *Lycos*, *WebCrawler*, *Yahoo!* vagy *Inktomi* erős versenyben állnak egymással, hogy minél nagyobb piaci részesedést és hozzá kapcsolódó reklámbevételt szerezzenek. Megkülönböztetni kívánván magukat egymástól, igyekeznek szolgáltatásaikat a keresőgépeken és Internet-indexeken túlra is kiterjeszteni, ezért különböző adatbázisokkal egészítik ki őket. Bizonyos értelemben miniatűr online szolgáltatókká válnak.

Az új online szolgáltatások első és legáltalánosabb növekedési területe az Internet-források web-index- és tárgyszótár-típusú megközelítésének együttes alkalmazása. Így pl. az *Excite* kínálatában szerepel a tárgyszavas osztályozást használó *Excite Reviews* és a teljes *Excite Search* kulcsszóindex. A *Magellan*, a *WebCrawler* és az *Infoseek* is készített egy, az Internet-forrásokban a kulcsszavas keresést lehetővé tevő nagyobb, és egy kisebb, témák szerint rendezett adatbázist. A legismertebb tárgyszójegyzék, a *Yahoo!* – ha adott témában saját rendszerében nem hoz ki találatot – az *Alta Vista*-n automatikusan lefuttat egy „utánkeresést”.

Nem mindegyik keresőgép kalandozott el eredeti rendeltetésétől. A két legnagyobb, az *Alta Vista* és a *HotBot* például nem készített tárgyszótárakat vagy más adatbázisokat. De azoknál, amelyek támogatják szolgáltatásukat, ez a kettős megközelítés – kulcsszavas keresés és tárgyszavas osztályozás – csak a kezdet. Sok más adatbázissal bővítik szolgáltatásukat.

A nagyobb piaci részesedés és a reklámbevétel reményében létrehozott új adatbázisokkal szembeni fő követelmények, hogy általános érdeklődésre tartanak számot, ingyenesen elérhetők és könnyen kezelhetők legyenek. Ezen új adatbázisok három fő csoportját a hírek, a címtárak és az egyéb referenzforrások alkotják.

Hírek

Helyi újságok, nemzetközi hírügynökségek, kormányhivatalok és magánvállalatok is egyre nagyobb számban jelennek meg Interneten hírközlőként. A frissesség és aktualitás elengedhetetlen követelményét hordozó hírközlés egyik természetes eszköze az online Hálózat, amely a kínálat növekedésével az olvasói választást egyre inkább megnehezíti.

Az említett keresőszolgáltatoknál leggyakoribb a híreket tartalmazó kiegészítő adatbázis létrehozása. A *Yahoo!* pl. a *Reuter* jelentéseit felhasználva a hazai és külföldi hírek, gazdaság, politika, műszaki tudományok, szórakozás, egészségügy és sport témák köré építette fel híradatbázisát. A híreket *Xtra!* címkével látják el, vagy közvetlenül a *Today's News* alatt teszik lekérdezhetővé. Az egyes hírek általában rövidke, nem mélyenszántó elemzések, és témakörönként naponta mintegy 10 hír jelenik meg. Egy hétre visszamenőleg archívum is található, valamint a *My Yahoo!* révén személyre szóló híroldalakat is kínál.

Az *Infoseek* szintén a *Reuter* híreire épít, nincs archívuma, de egyéni kérdésre egyedi témában személyre szóló híreket is szállít. A *Lycos Top News* nevű adatbázisa ellentétben az előzőekkel a *Seattle Timestól* a *Daily Yomiurin* át a *Jerusalem*